

ספיר ויהלום

אוצר של אבני חושן, פנינים יקרים
חידושים, ביאורים ורעיונות נפלאים
שזורים ומשולבים סיפורי צדיקים
בדרכי טובים ואורחות ישרים

אור החיים הקדוש

משיעוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מנדל פומרניץ שליט"א
אב"ד "באר ישראל"
וריש מתיבתא "עוז והדר"
מהדורת "קרן טללי ברכה"
תשפ"ו

בס"ד

כל הזכויות שמורות

"באר ישראל"

מוסדות תורה וחסד

Be'er Israel

Tora and Chesed Institutions

ע"פ דין תורה, ולהבדיל ע"פ הזכויות בכל המדינות, חל איסור להעתיק, לצלם, להדפיס, לתרגם או לאחסן במחשב או לקלוט בכל דרך שהיא כל חלק שהוא מן הספר. וכן אין לעשות כל שימוש מסחרי בחומר הנדפס. ואין הספר נמכר אלא על מנת שלא יעשה בו שימוש שלא כדיון, ושארית ישראל לא יעשו עוולה.

נדפס בארץ ישראל

על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת

לשמיעת השיעורים: 02-803-9999

קול הלשון 03-6171077

הפצה והזמנות: היכלי תורה

באירופה:

TEL. 44-191-430-0333

TEL. 44-191-430-0555

באר"ב:

TEL. (718) 437-0054

FAX. (718) 437-3514

בארץ ישראל

טל. 02-9924603

פקס. 03-5435884

תמונות כלי הכסף מקולקציית יעקב מרדינר,
המופיעות בכריכה ובשערים, באדיבות חברת "הצורפים"

HAZORFIM
SINCE 1952

סדר ועימוד: ש"ס

עיצוב כריכה ושערים: מוטינאה

תורת חיים

התנאי של מעשה בראשית

כחה של התורה הקדושה וכחם של העוסקים בה, מהיום אבן יסוד במשנתו הבהירה של רבנו האור החיים' הקדוש. פעמים רבות חזר רבנו בדברי קדשו על יסוד זה, שהבריאה כלה כפופה לעמלי התורה, ההוגים בה בקדשה ובטהרה. מאחר שקיים הבריאה תלוי בלמוד התורה, ואם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת'י, ממילא, לומד התורה המקיים בלמודו את העולם, זוכה ונעשה שתף בבריאה ובעל יכלת לשלט בה.

יסוד זה מבטא רבנו האור החיים הקדוש, ביתר שאת בדבריו הבוערים בפרשת בשלח, שם עמד על תמיהה הזועקת מפרשת קריעת ים סוף:

בפסוק נאמר 'וישב הים לאיתנו', ודרשו חז"ל לתנאו הראשון. ומבאר, שכבר בשעת בריאת העולם התנה הקדוש ברוך הוא עם הים שיקרע לפני בני ישראל בצאתם ממצרים. ואם כן, מה פשרם של הדין-ודברים בין הים שסרב בתחלה להקרע לפני ישראל, למשה ורבנו, בטענתו שבריאתו ביום השלישי קדמה לבריאת האדם ביום הששי, ואינו צריך לשמע לו, עד שנטה הקדוש ברוך הוא ימינו לימין משה ונבקע הים.

אם תנאי היה כבר מראשית בריאתו של הים, שיקרע בפני עם ישראל, מדוע לא נקרע מיד? וממה נפשך, מה סבור היה הים מתחלה פאשר מאן להבקע, ומה השתנה לבסוף?

תמיהה גדולה עוד יותר, עולה מדברי רבותינו על חסידי עולם שבמאמר פיהם קרעו את הים ועברו בתוך הים ביבשה, וכאותו מעשה מפרסם ברבי פנחס בן יאיר, שגזר על נהר גינאי לחלק את מימיו, ולא פעם אחת בלבד, אלא פעם אחר פעם, ואף עבור הגוי שנלוה עמם. ואיך יתכן שלכאורה כחו של רבי פנחס בן יאיר גדול מכחו של משה רבנו וכל עם ישראל?

יסוד גדול יסוד רבנו האור החיים הקדוש, יסוד המהגה אבן פנה לכל מתבונן במעלת התורה והעוסקים בה, ובלשונו הקדושה:

”אכן תנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה ה' על כל מעשה בראשית, להיות כפופים לתורה ועמליה ולעשות כל אשר יגזרו עליהם וממשלתם עליהם כממשלת הבורא ברוך הוא. ולזה תמצא כמו כן בשמים ובארץ ובכוכבים ובשמש וירח שלטו עליהם הצדיקים, יחידים ואין צריף לומר מרבים, כאשר חקק ה' להם בעת הבריאה”.

ביציאת ישראל ממצרים, עדין לא קבלו את התורה, ולא חלה גזרתו יתברך עדין, שתהיה הבריאה כפופה לצדיקים העוסקים בתורה.

לפיכך, לא הסכים הים להבקע בפני ישראל, וטען למשה: אתה נבראת בשמי ואלו אני בשלישי, וקודם אני לה במעשה בראשית.

בכך רמז למשה רבנו את הטעם שטרם קבלו ישראל את התורה, שכן התורה קדמה לעולם כלו, כמאמר חז”ל (פסחים נד.).

לפיכך, נטה הבורא ימינו לימין משה, להורות כי בן תורה הוא, שהתורה נתנה בימין, כמו שנאמר (דברים לג ב) 'מימינו אש דת למו'.

לפיכך נבקע הים תכף כשראהו נקרע פתנאי הראשון, כי תנאי התנה הקדוש ברוך הוא עם כל הבריאה כלה, שהכל כפוף לתורה ועמליה, עד כדי כך שהשלטון שיש לעמל בתורה על כל הבריאה, הוא כ”ממשלת הבורא ברוך הוא”, לא פחות. וכל מעשי בראשית מכרחים לעשות ככל אשר יגזרו עליהם העוסקים בתורה.

כשהגיעו ישראל לשפת ים סוף, היה זה קדם מעמד הר סיני וקבלת התורה, ולכן לא רצה הים להקרע בפניהם. ורק כאשר נטה הקדוש ברוך הוא ימינו לימין משה, שבה הוא עתיד לקבל את התורה, ממילא נקרע הים מיד, בכח התורה הקדושה.

ומעתה אין כל תמיהה כיצד הצליח רבי פנחס בן יאיר לקרע את נהר גינאי, שמכיון שבא בכח התורה, הרי שהנהר מכרח לעשות ככל אשר יאמר, ותגזר אמו ויקם לה, ולהקרע בפניו ככל אשר יחפץ.

את היסוד הזה שזר רבנו בפרושו פעמים רבות, ללמדנו את כחה של התורה הקדושה, ואת הכח שהיא מעניקה להוגים בה ומתייגעים לדעת סודה.

בין נבין את שרש כל המעשים המפלאים על הישועות הגדולות שזכו וראו יהודים בכל הדורות, בחסדי הבורא יתברך, בזכות הלמוד בספר הקדוש האור החיים. שכן

הבריאה כלה כפופה לעמלי התורה, ומי לנו גדול מרבנו חיים בן עטר, שעמל ויגע בקדושה ובטהרה להעלות על הכתב את חבורו הגדול, וכל הלומד בתורתו מתחבר אל הפח האדיר הטמון בה, לשדד את מערכות הטבע, ולזכות בבני חיי ומזוני, ולהפקד בדבר ישועה ורחמים וכל טוב, ולפעל ישועות בכל הנצרה.

ספורים פלאיים לאלפים ולרכבות נשמעו במהלך השנים, מיהודים מכל קצוי תבל, שזכו להישע בזכות הלמוד בתורתו של רבנו האור החיים הקדוש, ספורים למכביר המתעדים בעדות ישירה מפיי בעלי המעשה עצמם.

נפלה בחלקנו הזכות להפיץ את תורת רבנו בכמה וכמה דרכים, ובעקבותיה ספורי ישועות נשגבים של יהודים שנושעו מעל לדרך הטבע, בכל דבר וענין.

אלפי ספורים, ללא גזמא, לא מפיי השמועה אלא מכלי ראשון, שמורים עמנו במכתבים נרגשים שנושלחו על ידי בעלי המעשה.

מן החובה ומן הזכות לספר את הספורים, לידע להודיע ולהודע, כי אכן הבריאה כפופה לתורה ולעמליה, ולהודיע כחם של הצדיקים ובפרט של רבנו האור החיים הקדוש ותורתו.

בני - פרי צדיק עץ חיים

הבה לי בנים

יש שקט שהוא מחריש אזנים. פזה הוא השקט בבית שלא התברך בילדים. מסתיר מאחוריו לילות ספוגי דמעות, וימים מלאי תחנות. מי יכול לשער את צערם וכאבם של חשוכי בנים, כזעקתה של רחל אמנו: 'הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי' (בראשית ל א). וממנה למדו רבותינו זכרונם לברכה (נדרים סד:) כי מי שאין לו בנים הרי הוא חשוב כמת, רח"ל.

בני זוג מקימים את ביתם, כמה תקוות נתלות, והנה עוברת שנה ועוד שנה, הקמטים נחרשים בזויות העינים, ושורות של שערות לבנות מתחילות לעטר את הראש והזקן, התרוצציות רבות בין סגלות לרפואות, בין השתטחות על ציונו הקדוש של צדיק עליון, להמתנה מיסרת בחדר המתנה של רופא פלוני, והדממה טרם הופרה בקול פעיתו של עולל רך.

לב אחד יודע מרת נפשם, לבם של ישראל, רבנו חיים בן עטר זיע"א. הוא שהתיסר גם כן באותם היסורים כשלא זכה לזרע של קימא, הוא החש ומרגיש בכאבם של שתפי הגורל שטרם זכו לפרי בטן.

כבר אמרו צדיקים כי רבנו שלא זכה לבנים, הטמין את פח ההולדה שלו בספרו הקדוש, וכמבאר בספרים כי חדושי התורה גם הם בבחינת 'פריה ורביה בתורה', והם המשכת טפי המוחין הנולדים בדמות החדושים.

ועל כן התיחדו הישועות הפלאיות בחסדי הבורא יתברך שמו, בזכות קדשותו ותורתו של רבנו האור החיים הקדוש, בענין זה של זרע של קימא, ואף סגלה יחודית נכרחה בלמוד קטע ספציפי בדברי קדשו של רבנו, ונרחיב בכך בהמשך.

וזאת עלינו לדעת כי הכח המיוחד של רבנו האור החיים הקדוש והסגלה להפקד בזרע של קימא בזכות האי צדיק וקדוש, נודעה בישראל עם סגלה מימים מימה, וצינונו הקדוש בהר הזיתים הפך לכתבת לחשוכי בנים, שם שפכו את צקונו לחשם ונענו.

בעל השעורים

בין גדולי הדור הקודם, דור דעה, מתבלטת דמותו הנשגבה של הגאון רבי אברהם חיים נאה זצוק"ל, ששמו שגור בפי כל, לאחר שברר ולבן את שעורי התורה. כל ילד יודע על כזית "לפי הגר"ח נאה", וכמה זו אמה או טפח בהתאם לשיטתו.

אף עד כמה ששמו ידוע ומפורסם, וכבר המליצו על כך את הפסוק (משלי לא כג) 'נודע בשעורים' - 'נודע בשעורים', לא רבים יודעים על הנס העומד מאחורי לדתו של אותו גאון וחסיד שהאיר עיני ישראל בהלכה.

מספר שנים עברו מנשואי הגאון החסיד רבי מנחם מנדל נאה ומחברתו בקדש הרבנית מוסיא, ועדין לא זכו להפקד. בצר לה נסעה הרבנית מוסיא מעיר מגוריה חברון לירושלים. שם בשפולי הר הזיתים השתטחה על צינונו הקדוש של רבנו האור החיים, והתחננה על נפשה שתזכה לזרעא חיא וקימא. לא חלף אלא זמן קצר והתפלה הנרגשת התקבלה והרבנית הצדקנית נפקדה.

בשבת קדש פרשת אמר י"ג איר תר"נ, כחמש שנים לאחר נשואיהם, נולד לרבי מנחם מנדל ורעייתו בן זכר למזל טוב.

בברית המילה שהתקיימה בשבת קדש פְּרַשְׁת בְּהַר, נקרא שמו בְּיִשְׂרָאֵל - אַבְרָהָם חיים. שמו הראשון נתן לו על שם זקנו הגדול רבי אַבְרָהָם, סב אמו, ושמו השני על שם רבנו חיים בן עטר אור החיים הקדוש.

העצה של החזון איש

ספורי מופת רבים כגון זה, נכרכו בשמו של האור החיים הקדוש, וכאמור דבר זה היה ידוע ורווח בכלל ישראל מדורי דורות, כפי שנתן ללמד במעשה המפלא הבא, אותו ספר המשפיע רבי אַבְרָהָם אַלְמֶלֶךְ בִּידְרָמָן שְׁלִיט"א.

היה זה באספת 'ועד הישיבות' שנערכה בוילנא רבתי, אליה התקבצו ובאו מרן מאורי הדור. באספה זו נכחו גדולי עולם, ביניהם הגאונים הקדושים מרן ה'חפץ חיים', מרן רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי ומרן ה'חזון איש'.

לפני שעזבו את הבית בו התקיימה האספה, נכנס מרנא ה'חפץ חיים' אל המטבח, שם ישבה נערה, מרת ש' גרינמן, ובררה את הארז עבור סעודת בני הבית.

שאל החפץ חיים את הנערה, כמה פעמים בוחרים את הארז, וזו ענתה 'י"ב פעמים', לא פחות ולא יותר.

משתמה החפץ חיים על רבוי הבדיקות, נענתה ואמרה שהיות ומרן החזון איש (שהוא קרוב משפחתם) יסב לסעודתו כאן בבית - בודקים לכבודו את הארז שנים עשר פעמים. התרגש החפץ חיים מדקדוקם במצוות, וברך את הנערה בברכת כהן באהבה, ברכה משלשת, שתזכה לאריכות ימים מתוך צלילות הדעת ומתוך בריאות העינים, שלא תזדקק למשקפים עד יומה האחרון.

למוטר לציון, פי ברכתו של הכהן הגדול מאחיו התקיימה בשלמותה. הנערה, שהפכה ברבות הימים לרבנית אידלמן ע"ה, אשת הגאון רבי מרדכי שרגא פייבל אידלמן זצ"ל, לימים, עלתה לארץ הקדש והתגוררה בעיר התורה בני ברק, היא זכתה לאריכות ימים מפלגת בבריאות איתנה ונהוּרָא מעליא, עד לגיל 98. רק בהגיע יומה האחרון חשה שלא בטוב, והבהילה אל המרפז הרפואי, אך עוד בטרם הספיקו הרופאים לבדקה, כבר השיבה את נשמתה הטהורה ליוצרה, מותירה אחריה דורות ישרים מברכים.

יתומה היתה הנערה, ומשהגיעה לפרקה היה ה'חזון איש' בכבודו ובעצמו ה'שדכן' שלה.

השנים חלפו, רבי מרדכי ורעייתו עלו לארץ הקדש, אף לא זכו להפקד בפרי בטן. בצר לה, החליטה הרבנית אידלמן להכנס לביתו נאנה קדש של החזון איש ולבקש את ברכתו שיזכו לבנים. מרנא החזון איש ברך אותם שיזכו לזש"ק, אף היא בנחישות יהודית לא הסתפקה בכך ובקשה פי החזון איש יבטיח לה בנים.

החזון איש השעין את ראשו על ידו, ושקע בשרעפים עמקים במשך מספר רגעים, שנדמו כנצח. אחר ננער, קם ממקומו והפטיר: 'אין בידי להבטיחכם כפי שאתם מבקשים'.

הרבנית אידלמן פרצה בבכי מר, ובכאב זעקה: "הרי אני יתומה, ומרן הוא שהיה השדכן שלי, אם פן עליכם לקחת אותי תחת אחריותכם!"

כששמע מרן החזון איש את הדברים הבוקעים ממעמקי לבה, הרפין את ראשו שוב, ולאחר חזר וקם ואמר פעם נוספת: "מה אעשה ואין בידי להבטיחכם? נצרה עבור זה 'כחו של גדול'. אבל עצה אחת יש עבורכם, עלו לציונו של האור החיים הקדוש, והעתירו בתפלה ובעזרת ה' תושעו".

החלה הרבנית לומר כי היא מעט חוששת לעלות להר הזיתים, באשר היו אלו ימים מתוחים מאד, ופראי האדם הישמעאלים היו מתנפלים באכזריות ליהודים שהיו עולים להתפלל על הקברים בהר הזיתים. אף מרן החזון איש שב על דבריו הקדושים ואמר: 'אין לי עצה אחרת...'

האשה, שהבינה פי ישועתה תלויה בכך, החליטה לעלות לציון הקדוש במסירות נפש. וכך בליל יומא דהלולא של האור חיים הקדוש, ליל ט"ו בתמוז, באישון ליל, עלתה לציון בלנית אחת מבנות משפחתה, הרבנית פינקל, אשת הגאון רבי בינוש פינקל זצוק"ל, ראש ישיבת מיר. יחד עמדו הנשים הנרעדות לצד הציון הקדוש, ושפכו את מר שיחן בדמעות שלישי.

כתשעה ירחים חלפו, ובכ"ה בניסן זכו במשפחת אידלמן לבן זכר, שנולד בבית החולים שערי צדק.

ההתרגשות בבית החולים הייתה כה גדולה מהנס של לדת תינוק לאחר 16 שנות נשואין, עד שמרב התרגשות היקלד אף נפל מידי אנשי הצות הרפואי והיה בסכנה, אף בחסדי שמים התחזק ויצא מכלל סכנה וחי לארץ ימים טובים.

